

Yangından Etkilenen Kadının Psikososyal Gereksinimleri: Vaka Örneği¹

Latife SÜRSAVUR DEMİREL² Nilgün KÜÇÜKKARACA³

Başyuru Tarihi: 22.08.2023

Kabul Tarihi: 11.12.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Afetin beraberinde getirdiği zorluklarla baş edebilmek için öncelikle afetten etkilenen bireylerin psikososyal gereksinimlerini belirlemek önemlidir. Afetin yarattığı yıkımın kadınların yaşam deneyimleri ve gereksinimleri üzerinden değerlendirildiği takdirde politika, strateji ve planların cinsiyete duyarlı olabileceği fikri araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırma, nitel araştırma tekniklerinden fenomenolojik yöntem kullanılarak tasarlanmıştır. Araştırmada Muğla İli Marmaris İlçesine bağlı Osmaniye Mahallesinde çıkan orman yangınında evini kaybeden Kerime'nin yangın sırasında ve sonrasında yaşam deneyimleri ve psikososyal gereksinimleri toplumsal cinsiyet bağlamında birebir derinlemesine görüşme aracılığıyla keşfedilmeye çalışılmıştır. Kerime kırk altı yaşında, evli ve üç çocuk annesidir. Orman yangınında evini ve ahırını kaybetmiştir. Evini kaybetmesinin ardından belediye tarafından tahsis edilen konteynerde kalamayacağını düşündüğünden ablasının eskiden yaşadığı eve yerleşmiştir. Yaşamını ailesi ile orada devam ettirmektedir. Kerime ile yapılan görüşmenin içerik analizinin yapılmasının ardından kadınların karşılaştıkları psikososyal sorunlar, fiziksel mekân ve alan deneyimleri, toplumsal cinsiyet odağında kadınların durumları, psikososyal hizmet beklentileri olmak üzere dört adet tema elde edilmiştir. Temalar ayrı başlıklar halinde yorumlanmıştır. Temalar bir bütün olarak tartışma kısmında değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları, Kerime'nin özel alan, sosyal alan ve kamusal alan dahil olmak üzere her alanda mekânsal değişim ve cinsiyet temelli eşitsizlikler sebebiyle, ekonomik, sosyal ve politik bağlamda kaynaklara erişimin tam sağlanamamasından dolayı dezavantajlı bir konumda bulunduğunu, afet sonrası hizmetlere erişim noktasında da yetersiz kaldığını göstermektedir. Afet sonrası politikaların geliştirilmesine katkı sunmak amacıyla, afetlerden etkilenen kadınların ihtiyaçlarının, deneyimlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında anlaşılmasına katkı sağlayacak çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Kadın, Sosyal Hizmet

1 Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü Etik Komisyonu'ndan 14.04.2022 tarihinde E-12908312-300-00002137395 karar sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

2 Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Emek Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, latifesursavur@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2345-2416

3 Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, nilgunkucukkaraca@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4344-1258

Psychosocial Needs of a Woman Affected by Fire: Case Example

Latife SÜRSAVUR DEMİREL⁴ Nilgün KÜÇÜKKARACA⁵

Submitted by: 22.08.2023

Accepted by: 11.12.2024

Article Type: Research Article

Abstract

The idea that policies, strategies and plans can be gender sensitive if the destruction caused by the disaster is evaluated through women's life experiences and needs constitutes the purpose of the research. The research was designed with the phenomenological method, one of the qualitative research techniques. In the research, the life experiences and psychosocial needs of Kerime, who lost her house in the forest fire in Osmaniye Neighbourhood of Marmaris District of Muğla Province, during and after the fire, were tried to be explored through one-to-one in-depth interviews in the context of gender. Kerime thought that she could not stay in the container allocated by the municipality after the disaster, so she settled in the house where her sister used to live and continues her life there. After the content analysis of the interview, four themes were obtained: psychosocial problems faced by women, experiences of physical space and area, women's situation in the focus of gender, and psychosocial service expectations. The themes were interpreted under separate headings. The findings show that Kerime is in a disadvantaged position due to spatial change and gender-based inequalities in all areas including private, social and public spheres, inadequate access to resources in economic, social and political contexts, and inadequate access to post-disaster services. In order to contribute to the development of post-disaster policies, there is a need for studies that will contribute to the understanding of the needs and experiences of women affected by disasters in the context of gender roles.

Keywords: Disaster, Woman, Social Work

⁴ Kütahya Dumlupınar University, Emet Vocational School, Dept. of Social Services., latifesursavur@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2345-2416

⁵ Hacettepe University, Faculty of Economics and Adm. Science, Dept. of Social Work, nilgunkucukkaraca@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4344-1258

Giriş

Afetler, toplumun bir kısmını ya da tamamını ekonomik, fiziksel, psikolojik ve sosyal açılardan etkileyen ve bireylerin kendi kaynaklarını kullanarak baş edemeyecekleri durumlar olarak tanımlanmaktadır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, t.y.). Afetlerin etkilerinin azaltılması ve yönetimin etkinliğinin artırılması amacıyla kapasite ve kırılganlık analizleri gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu analizlerin toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınması, süreçlerin başarısını doğrudan etkilemektedir; cinsiyet faktörlerinin göz ardı edilmesi, analizlerin doğruluğunu olumsuz yönde etkileyebilir (Yalçın, 2019). Feminist çalışmalar çerçevesinde ele alınan toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkekler arasındaki güç dengesizliklerini incelemek açısından bir merceğe işlevi görmektedir (Ecevit, 2011). Toplumsal cinsiyetin sosyal ilişkileri düzenleyici bir rol oynaması ve afetlerin de sosyal süreçlerin merkezinde yer alması, toplumsal cinsiyet ile afet çalışmalarının giderek daha fazla ivme kazanmasına yol açmaktadır (Enarson E. , 1998). Toplumsal cinsiyet rolleri, toplum içinde sosyal olarak inşa edilen ve bireylerin afetleri nasıl deneyimleyeceğini belirleyen önemli bir faktördür. Kadınlar ve erkekler, toplumsal cinsiyet kimlikleri, rolleri ve sorumlulukları nedeniyle afetler karşısında farklı yaşam deneyimlerine sahiptir. Kadınların afet süreçlerindeki kırılganlıkları, sosyal sınıf, yaş, etnik köken ve sosyoekonomik durum gibi faktörlerle daha da karmaşık hale gelir (Enarson ve Chakrabarti Dhar, 2009; Enarson E. , 2000; Bradshaw, 2013; Fothergill, 1996) Yapılan araştırmalar, kadınların aynı sosyal gruba mensup erkeklere göre afetler karşısında daha savunmasız olduğunu göstermektedir. Dünyada afetzedelerin büyük bir kısmının kadın olduğu, cinsiyete dayalı marjinalleşmenin bu savunmasızlık üzerinde belirleyici bir faktör olduğu ortaya konmuştur (IFRC, 2020). Ancak, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeterince dikkate alınmaması, kadınların karşılaştığı zorlukları artırmakta ve bu durum, afet sonrası iyileşme süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Özellikle düşük sosyoekonomik koşullara sahip toplumlarda kadınlar, eğitim ve kaynaklara erişim konusunda erkeklere göre daha dezavantajlı konumdadır. Bu durum, afetlerin etkilerinden daha fazla zarar görmelerine neden olmaktadır (Neumayer ve Plumber, 2007). Kadınların afet yönetiminde üstlendikleri roller, toplulukların dayanıklılığını artırmada önemli bir yere sahiptir. Evlerini koruma, çevre yönetimi ve topluluk temelli afet hazırlık programlarına katılım gibi görevler, kadınların bu süreçteki kritik rollerini yansıtmaktadır. Kadınların liderlik ve karar alma süreçlerine daha fazla katılımı, afet yönetiminin etkinliğini artıran önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (UN Women, 2015; Shaw, 2014). Özellikle topluluk temelli afet hazırlık programlarına katılan kadınların, afet öncesi ve sonrası süreçlerde bilgi paylaşımı ve dayanışmayı güçlendirdikleri, böylece toplulukların genel dayanıklılığını artırdıkları çeşitli araştırmalarla desteklenmiştir (Enarson, E., 2001). Kadınların yerel bilgi ve deneyimleri, afet risklerinin azaltılmasında önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir (IFRC, 2010). Bu nedenle, kadınların afet yönetimine daha aktif katılımı, sadece toplulukların güvenliğini ve dayanıklılığını artırmakla kalmayıp, afet sonrası iyileştirme süreçlerinde de kritik bir rol oynamaktadır.

Ancak, kadınların sosyoekonomik statülerinin düşük olduğu toplumlarda, afetler sırasında ve sonrasında daha yüksek ölüm oranlarına sahip oldukları görülmektedir. Sosyoekonomik koşullar, eğitim düzeyi düşük olan kadınların afetlerden daha fazla zarar görmesine neden olmaktadır (Neumayer ve Plumber, 2007). Eğitim düzeyi düşük olan kadınlar, afet sonrası sosyal entegrasyonda da zorluklar yaşamaktadır; güvencesiz ve düşük ücretlerle çalıştırılmaları, sosyal statülerini daha da zayıflatmaktadır (Çelebi Boz, 2017). Bu durum, toplumsal cinsiyetin afet yönetimi süreçlerinden bağımsız ele alınamayacağını açıkça ortaya koymaktadır. Kadınların kaynaklara erişimdeki yetersizlikleri, afet sonrası karşılaştıkları şiddet ve ayrımcılıkla birleştiğinde, onların toplumsal iyileşme ve sosyal değişim fırsatlarını kaçırmalarına yol açmaktadır (Enarson ve Chakrabarti Dhar, 2009).

Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet perspektifinin entegre edilmesi, toplulukların afetlere karşı dayanıklılığını artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Kadınların psikososyal zorluklarını anlamak ve bu süreçleri etkili bir şekilde yönetmek, sosyal hizmet uygulamaları açısından son derece önemlidir. Sosyal hizmet uzmanları, bu bağlamda, afet sonrası kadınların sosyal işlevselliğini destekleyerek, ihtiyaç duyulan psikososyal desteği sağlama konusunda önemli bir katkı sunmaktadır.

Kadınların yaşadığı deneyimlerin toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alınması, onlara yönelik duyarlı politikaların geliştirilmesine olanak tanır. Bu çalışmanın amacı, afet sonrası kadınların psikososyal gereksinimlerini inceleyerek, sosyal hizmet uygulamaları ile bu ihtiyaçların nasıl karşılanabileceğine dair bilgi üretmektir. Böylece, toplumsal cinsiyete duyarlı afet yönetimi yaklaşımlarının benimsenmesi teşvik edilerek, iyileşme süreçlerinin daha adil ve etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Bu süreç, aynı zamanda kadınların kaynaklara erişimlerini güçlendirerek toplumsal eşitliği artırmayı da hedeflemektedir.

Afette Kadın Olmak

Son dönemde, afetler sırasında ve sonrasında ortaya çıkan toplumsal sorunlar, giderek artan sayıda insanı etkilemektedir. Afet sonrası yaşanan travmalar, bireylerin, grupların ve toplumların yaşam kalitesini olumsuz etkileyerek güvenlik ve sağlık gibi çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Afetlere karşı duyulan kırılma, bireylerin afetle başa çıkma yetenekleri ve afetten etkilenme oranları, buldukları coğrafi konum, eğitim düzeyi, aile ilişkileri ve çevresel faktörler gibi unsurlardan etkilenmektedir (CDP, 2023). Günlük yaşamlarında bile erkek egemen fiziksel çevrelerden olumsuz etkilenen kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkisiyle afetlerden en fazla zarar gören gruplardan biri haline gelmektedir. Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, afet sırasında ve sonrasında toplumdaki kadınların kırılma oranını arttıran pek çok durumla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Erkeklerin kadınlara göre fiziksel açıdan daha üstün olduklarına ilişkin ön kabullerin sosyal alanda kadınların kısıtlanması ve patriyarkal bir toplumsal düzen oluşmasına yol açar. Toplumsal cinsiyet ekseninde sosyal çevrede üretilen davranış kalıpları kadınların afet sırasında ve sonrasında daha fazla sosyokültürel sorunla karşı karşıya kalmasına; içe kapanık, kendi kaderini kendi tayin edemeyen bireyler olarak dezavantajlı konuma itilmelerine sebep olmaktadır (Demirci ve Avcu, 2021).

(Okay ve İlkaracan, 2018) Tarafından yapılan bir araştırma, kadınların afetlerden erkeklere göre farklı şekillerde etkilendiğini göstermektedir. Kadınlar, ev işlerinin sorumluluğunu üstlenmekte ve afetten kaynaklanan zararlara rağmen, yetersiz koşullarda bile bu görevleri yerine getirmek zorunda hissetmektedir. Hasta ve yaralı aile bireylerine bakmaları, sorumluluklarını artırmakta; gıda kaynaklarını yöneten kadınlar, kendi beslenme ihtiyaçlarından feragat etmektedir. Cinsiyet körü yaklaşımlar, kadınların savunmasızlıklarını artırmakta ve yardım kampanyaları genellikle onların mahremiyetlerini göz ardı etmektedir. Özellikle hamile, emziren ve regl olan kadınlar toplu alanlarda mahremiyet ve temizlikten ödün vermek durumunda kalmaktadır. Afet durumlarında kadınların güvenliğini tehdit eden faktörler arasında, yetersiz aydınlatmaya sahip tuvaletlerin uzakta bulunması önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum, kadınların güvenliğini olumsuz etkileyerek, cinsiyete duyarlı malzemelerin ve doğum kontrol araçlarının yardım malzemeleri arasında yer almamasıyla birleştiğinde, kadınların özel ihtiyaçlarının karşılanmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, cinsel istismar ve aile içi şiddetin de bu süreçte artış gösterdiği bildirilmiştir (UN Women, 2015; UNICEF ve WHO, 2023). Ataeril düzende erkeklerin haksız yere kadınlara uyguladığı baskılar hakaret, tehdit, ürkütme, taciz, tecavüz, şiddet eylemlerine toplumsal normalleştirilmenin destek olduğu bilinen bir gerçektir. Yapılan görüşmeler, afet sonrası tahsis edilen çadır, konteyner gibi yaşam alanlarındaki özel hayatın gizliliğinin ihlaline ve mahremiyet eksikliğine zemin hazırlayarak kadınların ve kız çocuklarının cinsel tacize ve toplu tecavüze uğradığını göstermektedir. Bu vakaları barındıran raporlarda ek olarak kadınların ve kız çocuklarının korktukları için bu durumu ilgili yerlere bildiremediklerini de ifade ettikleri belirtilmiştir. (Kendra ve Trainor, 2006). Hamile ve emzirme dönemindeki kadınlar, hijyen eksiklikleri ve mahremiyetin sağlanamaması nedeniyle fizyolojik ve psikolojik sorunlarla karşılaşmak zorunda kalmakta; bu durum, duygusal rahatsızlıklar ve çeşitli sağlık problemleri ile karşılaşma olasılıklarını artırmaktadır. (Walia, 2015).

Kültürel normlar ve toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların afet yönetimindeki katılımlarını sınırlamakta ve bu durum, kadınların yaşadığı zorlukları artırmaktadır. Araştırmalar, kadınların afet anında ve sonrasında, erkeklerin yönlendirmesine ihtiyaç duymalarının, erkek egemen kültürel yapılar tarafından desteklendiğini göstermektedir (Parkinson, 2014). Bu bağlamda, kadınların güçlendirilmesi ve eğitim imkanlarının artı-

rılması, onların afetlerle başa çıkma kapasitelerini geliştirecek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini ilerletecektir (Erikson, 2014; World Health Organization, 2011). Dolayısıyla, afet sonrası iyileşme süreçlerinde kadınların ihtiyaçlarına duyarlı politikaların geliştirilmesi hem toplumsal dayanıklılığın artmasına hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma tekniklerinden Fenomenolojik yöntem kullanılarak tasarlanmıştır. Husserl fenomenolojiyi, insan deneyimlerinin tüm bilgilerin kaynağı olduğunu ve bir şeyi anlayabilmenin yolunun onun nasıl deneyimlendiğini anlamaktan geçtiğini ifade etmektedir. Öz olarak fenomenolojiyi, belli bir olayda veyahut süreçte katılımcının yaşadığı deneyimi vurgulayarak bunu açıklamaya çalışan bir yöntem olarak tanımlamaktadır. Fenomenolojide temel olarak bir kişi ya da kişilerin olguya ilişkin yaşam deneyimlerinin anlamı, yapısı ve özü sorgulanmaktadır (Husserl, 2012). Bu çalışmada, afet sonrası bireylerin yaşam deneyimlerini anlama amacıyla niteliksel bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Kadınların günlük yaşam deneyimleri feminist bir perspektifle ele alınmış ve fenomenolojik araştırmalar çerçevesinde, örneklem büyüklüğünün tek kişiden üç yüz yirmi beş kişiye kadar değişebileceği belirtilmiştir (Creswell, 2017). Yangından etkilenen Kerime'nin afet sırasındaki ve sonrasındaki yaşam deneyimleri, duyguları, düşünceleri ve afete ilişkin bakış açısı, derinlemesine görüşme yöntemiyle incelenmiş ve vaka analizi yapılmıştır. İlk temas, doktora tez çalışmasının veri toplama sürecinde kurulmuş olup, afet sırasında evini kaybetmesinin ardından yaşadığı yer değiştirme ve yeniden yerleşme süreçlerinde karşılaştığı psikososyal sorunların tespiti amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yalnızca bir katılımcı ile çalışılmasının nedeni, bireyin yaşam deneyimlerine derinlemesine bir bakış açısı kazandırmak ve kişisel deneyimleri, inançları ve duyguları kapsamlı bir şekilde analiz etmektir.

Veri toplama sürecinde, araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Bu form, üç ana bölümden oluşmakta ve toplamda on altı soru içermektedir. Veriler, yüz yüze yapılan derinlemesine görüşme yöntemiyle toplanmış, katılımcının izniyle ses kaydı yapılmış ve gerekli notlar alınmıştır. Katılımcı, anonimlik sağlamak amacıyla "Kerime" rumuzunu tercih etmiştir. Saha araştırması, 2022 yılı temmuz ayında Muğla ili Marmaris ilçesine bağlı Osmaniye Mahallesi'nde gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında katılımcı, duygusal yoğunluk nedeniyle zaman zaman kesintiler yaşamış ancak tüm soruları gönüllü olarak yanıtlamıştır. Elde edilen veriler, ses kaydından yazılı metne dönüştürülmüş ve toplamda yirmi sayfalık bir veri dökümü oluşturulmuştur. Bu veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, çalışılan vakayı anlamaya yönelik bilgi edinmeyi amaçlamış ve metindeki açık ve gizli içerikler detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. (Seggie ve Bayyurt, 2017).

Araştırma için Etik Komisyonundan 14.04.2022 tarihli ve E-12908312-300-00002137395 sayılı onay belgesi alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bulgular kısmında öncelikle araştırmanın öznesi olan Kerime'ye ilişkin tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Ardından ise veri analizi sonrası elde edilen temaları ilişkin bulguları tartışılmıştır.

Katılımcıya İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Kerime 46 yaşında, evli, ilkokul mezunu bir kadındır. Eşi ve çocuklarıyla beraber 20 seneyi aşkındır Marmaris İlçesi'ne bağlı Osmaniye Mahallesi'nde ikamet etmektedir. Kendisini ev hanımı olarak nitelendirse de evin geçimine katkıda bulunmak için defne yaprağı, kekik toplama, bal satışı yapma gibi işlerden gelir elde

ettiğini ifade etmektedir. Eşi ise Osmaniyeli'nin temel geçim kaynaklarından biri olan arıcılık faaliyeti gerçekleştirerek evin geçimini sağlamaktadır. Kerime eşinin mesleğini 'arıcı' olarak tanımlamaktadır. Kerime'nin 19 ve 16 yaşlarında iki kızı ile 15 yaşında bir oğlu vardır.

Yangından önce eşinin işine destek olduğunu, ormandan kekik, defne yaprağı, okaliptüs toplayıp satarak geçim sağladığını buna ek olarak büyük baş ve küçük baş hayvanları olduğunu, onların sütünden, yumurtasından yararlanarak gelir elde ettiğini ifade etmektedir. Kerime'nin görüşmeyi kabul ettiği andan itibaren görüşmenin sonlanmasına dek göz yaşlarını tutamadığı, görüşmeye isterse ara verebileceğimizi söylememize rağmen kendisini ifade etmenin ona çok iyi geldiğini söyleyerek görüşmeye devam etmek istediği ve yaşı sorulduğunda 'Yaşımı da saymayı vazgeçtim artık.' diyerek son derece üzgün, çaresiz, yorgun ve tükenmiş hissettiği gözlenmiştir.

Yangında Kerime'nin evinin ve damının tamamının yanması sebebiyle civar köyde kiracı olarak oturan ablası, kendi evini Kerime ve ailesi için tahsis ederek çocuklarının yanına yerleşmiştir. Kerime yanan evinin yanındaki ahır yaptırdıktan sonra hayvanlarına orada bakmaya devam etmekte olup her gün yeni taşındığı evinden ahıra gidiş geliş yapmaktadır. Kerime, Muğla bölgesine özgü bir şive konuşmaktadır; ancak bu şive yazıya geçirilirken bazı düzeltmeler yapılmıştır.

Araştırmanın Temaları ve Kodları

Verilerin analizi sonrasında 'kadınların karşılaştıkları psikososyal sorunlar', 'fiziksel mekân ve alan deneyimleri', 'psikososyal hizmet beklentileri', 'toplumsal cinsiyet odağında kadınların durumları' olmak üzere dört tema oluşturduk. Aşağıdaki tabloda (Tablo 1) söz konusu temalara ve her temayı temsil eden kodlar yer almaktadır.

Tablo 1

Araştırmaya İlişkin Temalar ve Kodlar

Temalar	Kodlar
Kadınların karşılaştıkları psikososyal sorunlar	'Direnc', 'Mağduriyet ve çaresizlik', 'Şok', 'Korku ve panik', 'Üzüntü', 'Öfke', 'Yas ve kayıp', 'Kaybolmuşluk ve hiçlik'
Fiziksel mekân ve alan deneyimleri	'Çevresel aidiyet' 'Uzun yıllar yaşama' 'İnsanlara bağlılık' 'Mekâna bağlılık'
Toplumsal cinsiyet odağında kadınların durumları	'Eşitsizlikler', 'Kaynak sorunları', 'Sağlık hizmetlerine erişim problemleri', 'Güvenli alan yetersizlikleri', 'İstihdam güçlüğü', 'Dengesiz iş paylaşımı ve ekonomik adaletsizlik'
Psikososyal hizmet beklentileri	'Hizmet beklentisi'

Bulguların Yorumlanması

Bu başlık içerisinde kadınların afet esnasında karşılaştıkları psikososyal sorunlar üzerine ilişkin ifadeler yorumlanmış, cümle yapıları doğrudan aktarım yoluyla sunulmuştur.

1. Kadınların karşılaştıkları psikososyal sorunlar

Afetlerde kadınlar, fiziksel yaralanmalar, psikolojik travma, sosyal destek eksikliği, ekonomik zorluklar ve kimlik kaybı gibi birçok zorlukla başa çıkmak zorunda kalmıştır. Bu da kadınları afetler karşısında daha kırılgan bir hale getirebilmektedir. Kerime de yangın esnasında ve sonrasında türlü çaresizlik, panik, şaşkınlık ve ölüm korkusu gibi karmaşık duygularla karşı karşıya kalmıştır. Kerime duygularını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kaçmazsam dedim, suya ihtiyacımız olacak. Su, her şeyden önemli. O sırada ben suyu dolduruyordum. Ama elim ayağım tutuldu, taşıyamadım. Zaten su doldururken bir anda su kesildi. Önce elektrik gitti, yangının büyüdüğü belli oldu. Ne zaman çıktı, nasıl geldi anlamadım, birdenbire ortaya çıktı, tepeden aşağı sarkmaya başladı. Evde küçük kız kardeşim var, ‘hadi gidiyoruz’ diye fırça atıyor. ‘Yanacak mısın?’ diyor. Orada kimse yoktu, herkes kaçmış. Derken ben inat ettim, gitmeyeceğim dedim. Ama yangın her yeri sardığında korktum. O duman boğazıma kadar geliyordu. Yukarıdan ayrı bir şekilde geliyordu, tepeden aşağı sarkıyordu. Bir de arka taraftan çıktı, dedim burası artık dayanılmaz oldu. Küçük kızıma ‘Kapıyı kilitle, kızım’ dedim. ‘Hadi gidelim’ dedim.”

Afet esnasında hayvanlar da tıpkı insanlar gibi açlık, yaralanma, panik, korku gibi türlü problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Hayvan sahipleri de afet esnasında panikle hayvanlarını kurtarmaya vakit bulamamakta veyahut hayvanlarını kurtarmak için kendilerini riske etseler bile bazen bu durum başarısızlıkla sonuçlanabilmektedir. Kerime bu konuda duygularını şöyle ifade etmiştir:

“Eşime dedim, eğer biri oralardan geçerse, hayvanların iplerini kesmesini söyle. Hayvanlar orada kalamaz. Sonra köye uğrayan bir çocuk, ipleri kesmiş; hepsi yan bahçeye geçmiş. 2-3 keçi vardı, hepsinin iplerini çözdüm ama biri hala orada kaldı. Acele ettiğim için getiremeyeceğimi düşündüm ama o da orada kaldı. Bir de inek var, o da çözülmeye kurtulmuş. Hayvanlarımız yanmamış, sadece ev ve ahır yanmış. Özellikle işaretlenmiş gibi, sanki bilerek yapılmış. Ahıra bir gün önce bir araba saman koymuştuk ama hiç işe yaramadı. Akşam haberi geldi, ev de ahır da yanmış; üzülmemek mümkün mü? Sabahı bekledim. Ağladım da, yerimde duramadım ama ne yapacaksın, elden bir şey gelmiyor.”

Hayvanlarıma çok üzülüm. İkisi de orada kaldı dedim. Eğer ikisi de ölürse, çok kötü olacağım. Allaha bir şey olmamış ama korkmuşlar. Atlattılar, şükür, ilk günlerde hastalandılar, korkudan hasta oldular. Duman, 15 gün boyunca, belki daha uzun süre, yanmış odunların kökleri tüttü, gece mahalleye çöküyordu. Kendimizi de hasta ettik. Birkaç kez doktora gittim. Gece acile gittiğimizde doktor ne yapacak? Acilde bir iğne vuruyor, geri gönderiyor. Belimiz ağrıyor, stres yüzünden, dumanın etkisi büyük. Bir gece Bozburuna gittik, Bayır’dan uzaklaşınca hava rahatlıyordu, böyle derin derin nefes alabiliyorduk. Orada kalsak, yandık demektir dedim. Gece, burada dururken insanın kafasında bir ağırlık oluyordu. ‘Benim başıma bir şeyler geliyor’ dedim. Çocukları Hisarönü’nde bırakmıştık, orada birkaç gün kaldılar. Eşim o gün gece geri döndü. Ona da çok kızdım, bizi bıraktı diye ama yapacak bir şey yok.”

Ertesi gün bir korku oldu; sanki korku filmlerinin içine denk geldik. Her taraf duman içindeydi, kapkara. Gittiğimizde her şey bitmişti. Evi görünce hiçbir şey hissedemedim, birkaç gün boyunca ağlayamadım. Deli gibi gezdim. İki tane kedi yavrum vardı, komşudan almıştım. Biraz daha büyüktüler (Oradaki kediyi gösteriyor). Küçük kızım diyordu. Kedilerim de yandı. Bir de köpek var, o da az yanmış, şükür ki kendini kurtarmış. Evin alt tarafında bir bahçe vardı, oraya atlamaşlar. Onlar atlattı ama sonra bir konteyner verdiler, orada durdular. Camı kırıldı, hayvanları içine yerleştirdim.”

Afetin ardından afetzedeler aynı anda pek çok sorunla baş etmek zorunda kalmaktadır. Yerinden edilme ve evsizlik bu sorunların başında gelmektedir. Afetten sonra ortaya çıkan konut kaybı, afetzedelerin geçici barınma alanlarında ya da geçici konutlarda yaşamaya itmektedir. Bu durum da pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Kerime'nin bu konuda söyledikleri oldukça ilgi çekicidir:

"İçinde yaşanır mı? Allah korusun! İçerisi fırın gibi oluyor, demir olduğu için saunaya girmiş gibi çıkıyorsun. Eskiydi, sen de geldiğinde bir bak; her taraf dağınık, kapısı bile kiltsizdi. Kaç gün sonra gelip kilit taktılar. İçeri girecek biri olsa... Kızlarım var benim. Güvenilir değil. Bunda, affedersin ama, köpek bile bağlasan duramaz. Görünce şaşırırım. Kalabiliriz belki dedik ama insan o an ne yapacağını bilemiyor. Kolay değil."

Afeti yaşayan insanlar afet sırasında ve sonrasında pek çok duyguyu aynı anda yaşamaktadır. Kerime yaşadığı duyguları şu sözlerle ifade etmektedir:

"Evde alev yoktu, ama içerde diz boyu kömür birikmişti. Duvarlar patlamış, içerde hiçbir şey kalmamıştı, çok kötüydü; beklenmedik bir durum oldu. Çok yardım eden oldu, Allah hepsinden razı olsun. Evimde hiçbir şey kalmamıştı, ahır da tamamen yanmıştı. İçerde bir tane demirden varil vardı, ama dolap gibi bir şey değildi. Üzerine sini koyuyorduk. İçinde yem vardı; acaba etkilenmiş midir diye düşündüm. Açtım baktım, içinden dumanlar çıkıyor; onun da yanmış olduğunu gördüm. Kim neden oldu diye aklımdan geçiyor ama ne yapabilirim ki."

Afetin ardından yeniden inşa süreci hem dirençliliği hem de kırılğanlığı beraberinde getirebilir. Kerime yangından sonra yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmektedir:

"Yangından sonra hayatımıza bir rezillik girdi, her şey değişti. Hiçbir şey eskisi gibi değil. Oradan hayvanlara bakmaya giderken kar yağdı, diz boyu oldu; beş gün boyunca hayat durdu, dışarıda erimek bilmedi. Mecburen ahıra gidiyorum, oradan gitmek zorundayım. Aç kalan hayvanlara kim bakacak, ilgilenmek zorundayız. Ayaklarımıza üşümemesi için kalın şeyler giymek zorundaydım. Hayatımda ilk defa bu kadar üşüdüğümü hissettim, soğuk geçti. Üst üste dört beş kat giyiyordum."

"Evi o halde görünce dünya başıma yıkıldı. Her şeyimizi kaybettik, hiçbir şeyimiz kalmadı. İnsan böyle görünce tabii ki yıkılıyor. Emeklerinin yanması kolay mı? O dönemde neremin güçlü, neremin zayıf olduğunu düşünmedim; hasta oldum, kulağım bile duymadı. Kendimizde de bir şey yoktu. Ama mecburen ayakta kalmak zorundaydık. Yaşamaya devam ediyoruz, ama son zamanlarda üzüntü iyice üzerime çöküyor. Kötü hissediyorum, çünkü bu son zamanlarda çok zor geldi. Ne bileyim, yıllar önce böyle bir durumumuz yoktu, evimiz varken her şey daha farklıydı."

Doğal afetler ve yoksulluk arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Ekonomik yetersizlikler afetle baş etme gücünü düşürmekle birlikte yenide inşa sürecinin de uzamasına yol açmaktadır. Kerime afet sonrası ekonomik durumunu şöyle ifade etmiştir:

"Biz bittik. Ekonomi kalmadı. Ormanlarımız gitti. Geçimimizi ormandan sağlıyorduk. Çam ağaçları olmazsa arı olmaz. Arılarımızın büyük bir kısmı yandı. Arılar yayladaydı, ama burada olanlar yandı. Bazı akrabalar dağlardan erken getirmişti, onlar da yangına yakalandı ve tamamen yandı."

Afet anında ve sonrasında aile ve yakın çevre desteği afetzedeler açısından iyileştirici ve güçlendiricidir. Kerime afet esnasında ve sonrasında komşu desteğini şöyle özetlemiştir:

"Destek oldular, sağ olsunlar, iyi kötü ilgilendiler. İneklerimizin hiçbir şeyi kalmamıştı. Dedim ya, Söğüt'ten dostlar sağ olsun, saman ve yonca getirmişler. Üçer beşer paket dağıttılar hayvanları olanlara. Her şeyi Allah bir şekilde hallediyor. Sonra yardımlar başladı, haddinden fazla saman ve yem göndermişler. Allah razı olsun. Üzüntülerini paylaşmaya aile akrabalar geçen yıldan beri devam ediyordu; şimdi herkes kendi işine gücüne dönmüş durumda."

"Komşularımız önceden çok iyiydi. Yangın sonrası yemeğe davet ediyorlardı. Bazıları akşam bizde kalın, rezil olmayın derdi. İlgilendiler ama içlerinden birkaç fesatlık yapanlar da çıktı. Burada insanlık pek yok. Mesela sen oraya gelsen, Kerime'nin evini sorup, nerede olduğunu sorsan, 'Biz öyle birini bilmiyoruz, tanımıyoruz' derler."

Hiç komşuluk yoktu. Önceki evim orası daha iyiydi. Az önce dedim ya, kadınla benim sürekli ağlayıp dilencilik ettiğimde, şu evi bulup konteynere girmemiş olmamı bile kıskandılar.” Afette evini kaybeden insanlar yalnızca eşyalarını değil aynı zamanda sevdiklerini, anılarını, alışkanlıklarını da kaybederler. Kerime de evinin ve ahırının yanmasının ardından duyduğu ‘yuva’ gereksinimi ve özel alan kaybını şu sözlerle anlatmıştır:

“En son, ev ihtiyacı en büyük ihtiyaç. Evsiz kalınca insan her şeyini kaybediyor. Hiçbir eşyamız kalmadı. Düzenim tamamen bozuldu. Yuvam yandı, geriye kül kaldı. Bu iki odalı evde biz beş kişi yaşadık. Kışın hava çok soğuktu. Çocukların hepsi aynı odada kaldı; özel alan kalmadı. Eşimle aramızda da bir ilişki kalmadı. Ocak yok, evin işleri için amca bir şeyler yapmış ama ocak koymamış. Köy yerinde ocak şart; ekmek pişireceksin ve bu en önemli şey. Bördübed’de büyük ablamın kuzinesinde pişiriyordum bazen. Allah razı olsun, çok faydası oldu. Yeni yeni dışarıda bir tenekede çevirdim onun için kullanıyorum. Yani ocak yakmak bile zor, rüzgâr geliyor. Yeni yapılan evde de ocak yok, bu da bir eksiklik. Burada köy yerinde mutlaka bir ocak şart; süttten yoğurt yapmaya kadar her şey için gereklidir.”

2. Fiziksel mekân ve alan deneyimleri

Kerime evini kaybetmesi ve kaybettiği evinin bahçesinde hayvanlarını beslemeye devam etmek zorunda kalmasıyla beraber yeni mekânından eski mekanına yürüyerek gelip gittiğini ve bu yolculukta karşılaştığı zorlukları şöyle anlatıyor:

“Orası hayvanlarıma yakındı, gelip gitme sıkıntım olmuyordu. Üşüdüğümde eve gidip ısınabiliyordum ama buradan oraya geçmek çok zor. Başlarda çok korkuyordum. Yola yakın olduğu için içime bir ürperti giriyordu, acaba bir araba mı gelecek, biri mi çarpacak korkusuyla sürekli kapıyı kilitliyordum, gündüz bile. Kendimi vatanımdan kopmuş gibi hissediyordum; hâlâ alışamadım, evimi çok özleyorum (ağlıyor). Daha yeni yeni vazgeçmeye başlıyorum ama üzerinden ne kadar zaman geçti, bilmiyorum. Geçen gün ilk defa gündüz kapıyı kilitlemeden uyumuşum. Gelen giden yok, bilmeyen insanlar zaten sokulmuyor ama insan yine de belki biri gelir diye düşünmeden edemiyor.

Orayla buranın arasındaki mesafenin gelip gitmesi bazen sıkıntı oluyor; geceye kalabiliyor. Arabalar çok geçiyor, korkuyorsun. Hayvanlarım var; geldiğimde iki üç saat oyalanıyorum, bir ineğim, tavuklarım, keçilerim var. İki tane köpek var orada. Sonra buraya yürümek zor oluyor, özellikle kışın başında çok zor; soğuk oluyor. Arabalar geçerken ürperiyorum ama pek de dikkat ettiğim yok. Mecbur katlanacaksın, geçecek. Geçme desen yine geçecek, başka geçecek yer yok çünkü.”

Onun bu cümleleri fiziksel mekân değişimine, cinsiyet ilişkilerine, fiziksel ve duygusal emek yüküne ilişkin pek çok şeyi gözler önüne seriyor. Afetin olağandışılığının sönümlenmesinin ardından Kerime’nin eski mekanıyla yeni mekanını kıyasladığını ve afet öncesi yaşadığı koşullarla afet sonrasında yaşadığı koşullar arasında bir kıyasa gittiğini gözlemleyebiliriz.

Kerime evini kaybetmesinin ardından kendilerine tahsis edilen evi ilk gördüğü zaman hissettiği duyguları şöyle ifade ediyor:

“Alanımız daraldı. O ev 3+1 miydi, neydi, kötüydü ama bizi idare ediyordu. Çok genişti orası; her şey benimdi orada. Çocukların odası ayrıydı, daha sıcaktı. Şimdi burası buz gibi oluyor. Çocukların özel hayatı kalmadı; hepsi birden aynı odada yaşıyor. Biz de aynı şekilde. Küçük bir yer, zor. Düzenim bozuldu, yanan eşyaların arasında önemli olanlar da vardı; tarihi eser gibi eşyalarım vardı, hepsi gitti.

Bu evde alan daralıyor. İki odası olan bir yerle üç dört odası olan bir yer bir mi? Bu ufacak şey, baraka gibi ama gene de Allah razı olsun; konteynerde olsaydık daha rezil olurduk. Kışın soğuk, yazın sıcak oluyor; her tarafa dağıldı, içi çöktü, pencereleri kırıldı. O konteynerlerin hepsi hurdaymış, su aldı sonra.”

Onun afetin ardından yaşayacakları evi görünce hissettikleri, yaşadığı yeni mekânın prefabrikten çok daha iyi koşullarda olduğunu ifade etse de fiziksel koşulların asgari yaşam standartları oluşturmanın çok daha altında kaldığını ifade etmektedir.

3. Toplumsal cinsiyet odağında kadınların durumları

Doğal afetlerin yol açtığı yıkım ve belirsizlik, ailelerin yeniden yapılanma sürecinde kadınların üzerindeki sorumlulukları artırır. Kadınlar hem kendi ihtiyaçlarını hem de aile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için daha fazla çaba sarf etmek zorunda kalır. Bu durum, fiziksel ve zihinsel yorgunluğa yol açar ve kadınların psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebilir. Kerimenin konuya ilişkin söylemleri şöyledir:

“Tam tersi oldu; bütün iş yükü benim üzerime kaldı. Burada sıcak su yok; sadece soğuk su akıyor, çocuklara bulaşık bile yıkamıyorum. Su o kadar soğuk ki, elimiz donar. Yangından sonra işler tamamen benim sorumluluğuma geçti. Eşim yardım ediyordu ama şimdi o da yaylada.

Çalışıp eve bir şeyler getirmeyi düşündüm ama burada pek bir seçeneğimiz yok. Bir şeyler üretip satmak istesek bile, ilk birkaç yıl müşteri bulmak zor. Yabancılar gelip ‘bu ne?’ diye bakıyor ya da sadece yol sormak için duruyorlar. Ne yapabilirsin ki? Her şey bitti ama yine de elimden geleni yapıyorum. Çocuklara para lazım.”

4. Psikososyal hizmet beklentileri

Afet yaşayan bölgeye sosyal bir devlet olmanın gereği olarak sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ulaştırılır. Kerime bu konudaki deneyimleri şöyle ifade ediyor:

“Sosyal hizmetler tarafından yapılan ilk evin sahibine gelen gidenler olmuş. Onlara ihtiyaçları olup olmadığını sormuşlar ama bize hiç soran olmadı. ‘Belki gelirler’ dedim ama o sırada ben de zaten dağıntıydım, sanki sarhoş gibi dolaşıyordum.”

Afet sırasında ve sonrasında yerel yönetimler de acil durum planı yapmak, afetlerin olası zararlarını azaltmak, acil eylem planı oluşturmak, toplanma alanlarına ilişkin noktalar belirleyerek bunu vatandaşlara duyurmak ve vatandaşların beslenme, barınma, giyinme, ısınma gibi temel gereksinimlerini karşılamak gibi faaliyetleri gerçekleştirmekle mükelleftir. Kerime'nin yerel yönetim faaliyetlerine ilişkin anlatısı şöyledir:

“Destek oluyorlardı. Yani muhtar, destek olacak olan varsa getirip haber veriyordu. Eşimle iletişim kuruyordu. Ama bizim muhtar, evlerimiz yandı, her şeyimiz gitti. Gelip de ‘Geçmiş olsun, bir ihtiyacınız var mı?’ demedi. Muhtarın arabasının benzini çok geç düşüyor. Hacıağaça (toplu erzak dağıtım noktası) vardığında, oraya gelenlere istediğini al, diye söyledi. Bal evine gittiğimizde de her zaman ‘Yardımlardan alın’ dedi. Ama kendisi gelip dolaşmadı. O dönemde ona çok dertlendim. Muhtar olmak kolay ama kimse zor zamanında yanında olmuyor.”

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sosyal bir hukuk devleti olmanın bir gereği olarak afet öncesi, sırası ve sonrasında vatandaşlarının can ve mal güvenliğini sağlamakla mükelleftir. Kerime anlatısında devletin ulaştırdığı yardımlara ilişkin düşüncelerini şöyle ifade ediyor:

“Devlet de yardım etti, Allah razı olsun. Etmediklerinde nankörlük olurdu, gerçekten de Allah razı olsun. Parasal yönden yardım yaptılar. Eşimin hesabına ihtiyaçlarınızı alın diye para yatırdılar. Hatta bazı paraları da eşimin babası çekti. Eşimin tarla tapusu babasının üzerindeydi. Yangından sonra eşim çok uğraştı; ona tarlayı göstererek bana ev yapmayacaklarını söylediler, kaymakam geldi. Belediye başkanı ve muhtar amca da geldi. Kaymakam gidişinde, ‘Sıkıntınızı giderin, yoksa size ev yapmayacağız’ dedi.

Yani bayağı ilgilendiler, sağ olsunlar. Erzak, kıyafet, her türlü yardımı gönderdiler. Para yatırdılar. TOKİ'ye başvurduk, ev yapılıyor gerçi onu biz ödeyeceğiz ama ahırımızı yaptılar. Evin ödemesi de zor olacak; veriverselerdi iyi olurdu ama ne yapalım. Yanan hayvanlar için ya parasını verdiler ya da hayırseverler hayvan gönderdi.”

Kerime'ye son olarak afeti doğrudan deneyimleyen bir kadın olarak afet sırasında ne tür destek ve hizmetlere gereksinim duyduğunu ve buradan hareketle yaşam deneyimlerini gözden geçirerek kendisi hizmetlerin ulaştırıcısı olsaydı afetzedelere ne tür hizmetler götüreceğini sorarak hizmet beklentilerini tahlil etmeye çalıştık. Kerime'nin konuya ilişkin anlatısı şöyledir:

“İlk önce evlerini yaptırmayı düşündüm ama aradan bir yıl geçti, hâlâ evleri teslim edecekler. Zaten ufak tefek başka ihtiyacım yok, insanlar çok şey göndermiş, ben bu kadarını beklemiyordum. Giyeceğin terliğinden, affedersin kızların pedine kadar verdiler ama ev başka (ağlıyor). Komşular yemeğe çağırıyordu. Akşamları ‘şöyle böyle yemek yerken’ diyorlardı, içim cız ediyordu (hıçkırıklarla ağlıyor). Şimdi de iş tersine döndü, biliyor musun? Belediye geçen gün ‘eviniz çürük’ diyor. Çiçek bile sevmiyor, her tarafı küflü, çiçek ne yapсын? Acaba fesatlık mı yapacaklar? Kendimden şüphe etmeye başladım.

Ya sürekli böyleyim, aklım başıma geldi, ağlamaya başladım (sürekli ağlıyor). Hatıra, anı hiçbir şey kalmadı. Sıfırdan başlayacağız, yapacak bir şey yok. Fotoğraflar, her şeyim gitti. Hiç kimsenin aklına böyle bir şey gelmezdi. Marmaris’ten yangın çıkıp ta oradan denize dayanacak diye. Rüya gibi oldu hepsi, çok hızlı dağıldı. Nasıl dağıldı, nasıl geldi? İçmeler ‘den yukarı çıktı dediler. Duman bir geldi ki, 10 dakikada buraya gelmiş. Çıkmazdan önce komşunun evinde çam ağaçları sallanıyordu. Aşağıya doğru ejderha gibi geliyordu, kıpkırmızı ve dev gibi. Yangın sesi varmış, ben hissetmedim; belki hissettiysem de unuttum. Çok kötü, bir ses çıkmış. Oradan bakınıyordum, boğazdan patlama sesleri geliyordu. Patlıyordu ama ne patladığını bilmiyordum. Şu tepede gözetleme var, orada alet edevat çok, vericiler falan var, onlar mı patlıyordu diye düşündüm. Ne patladığını hâlâ düşünüyorum ama kimse bilmiyor. Çok sardı, birden dağıldı. Yaşlısı genci hepsi kaçtı. Allah kimseye bir daha yaşatmasın, çok kötü.

Hiç kimse böyle bir afeti, acıyı yaşamaz; ormanlar gitti. Kaç yılda kendine gelecek, tek tük çalı çırpı temizleniyor ama çamlar mümkün değil. Çünkü zamanla kendine gelemezler. En az 200-300 yıl sürer. Uzun bir süre alır diyorlar, çok kötü yanmış ağaçların dipleri belki yanık toprak da yanık. Buradan oraya gidiyorsun, tarlaya götürüp geri getiriyorsun; sıkıntı basıyor. Bu durduğun yerde yanıyorsun. Böyle bir karış gölge yok, ağaç yok; gidiyorum, geliyorum dışarı yine simsiyah çıkıyorum sanki, toprakta oynayıp geliyorum çocuk gibi. Önceden böyle bir sıkıntımız yoktu. Estiği zaman insanın vücuduna yapışıp kalıyor. Dünden beri komşularla konuştuk, herhalde birkaç yıl sürecek bu yangının külleri tozları.”

Tartışma

Bu çalışma, bir kadının afet anı ve sonrasındaki yaşam deneyimlerini psikososyal gereksinimleri bağlamında değerlendirerek yeniden yapılanma süreçlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Yangın afetinden etkilenen Kerime, yaşadığı kayıplar nedeniyle derin bir üzüntü ve öfke hissettiğini ifade etmiştir. Afet sırasında evini terk etme seçeneğini reddetmesine rağmen, bu kararı tek başına uygulama çabasının yetersiz kaldığı ve nihayetinde umudunun tükendiği, dolayısıyla her şeyi bırakıp gitmek zorunda kaldığı gözlemlenmiştir. Artan afet sıklığı ve şiddeti, bireylerin psikososyal durumlarını derinden etkileyebilmektedir. Özellikle sosyal çevrelerinde bağımsız karar alma yetenekleri kısıtlanan kadınların, afet anında nasıl hareket edeceklerine dair belirsizlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Afetler sırasında birçok insan, hayvanlarını kurtaramamanın zorlayıcı gerçeğiyle karşılaşmakta ve bu durum, derin duygusal sıkıntılar ve çaresizlik hisleri yaratmaktadır. Örneğin, 2005’teki Katrina Kasırgası sırasında bir milyondan fazla hayvanın terk edildiği veya hayatını kaybettiği rapor edilmiştir; bu da doğal afetlerin hem hayvanlar hem de sahipleri üzerindeki yıkıcı etkilerini ortaya koymaktadır (Mason, 2013). Kerime, afet sırasında evden aceleyle çıkmak zorunda kaldığı için hayvanlarının bir kısmını kurtaramamıştır; bu durum onun üzerinde derin izler bırakmıştır. Afetler meydana geldiğinde hayvanlar, insanlar gibi açlık, susuzluk, yaralanma, hastalık, stres ve yerinden edilme gibi olumsuz durumlarla karşılaşmaktadır. Hayvanları zarar gören bireyler için, geçimlerini sağladıkları ve duygusal bağ kurdukları bu hayvanların kaybı, psikososyal açıdan yıkıcı bir etki yaratmaktadır. Genellikle afetlere hazırlıksız yakalanan ev sahipleri, hayvanlarını kurtarmak için kendilerini riske atabilmekte ya da stres nedeniyle hayvanlarına ulaşmakta zorluk yaşayabilmektedir. Bu durum hem hayvan sahipleri hem de hayvanlar açısından psikolojik açıdan ciddi bir olumsuzluk yaratmaktadır. (Kılıç ve Çakır, 2022). Uluslararası çalışmalar değerlendirildiğinde, afet esnasında kadınların yaşadığı en temel sorunların başında psikososyal problemler gelmektedir. Karamsarlık, stres, üzüntü, öfke, üzüntü, endişe, anıların yitirilmesi en çok saptanan

sorunlardandır (Demirci ve Avcu, 2021). Kerime yangının ardından evinin ve ahırının tamamen yanması üzerine geçici barınma alanı olarak kendilerine bir konteyner tahsis edildiğini ancak hijyen koşulları ve iklimin getirdiği dezavantajlar aynı zamanda da güvensiz hissettirmesi sebebiyle konteynerde kalamadıklarını belirtmiştir. Afetler kendi başına büyük bir sorunken afetzedeler afetin ardından pek çok sorunla baş etmeye çalışmaktadır. Elbette ki bu durum afetin gerçekleştiği yer, iklim özellikleriyle bire bir bağlantılıdır. Afetten etkilenen bireylerin baş etmesi gereken problemlerin başında afetin ardında bıraktığı psikososyal sorunlara ek olarak evsizlik, yerinden edilme, aidiyet hissini yitirme gibi durumlar gelmektedir. Bu insan yaşantısının sekteye uğramasının bir neticesidir. Afetten sonra meydana gelen kayıplar yalnızca bir konut kaybı değil aynı zamanda bireylerin yıllarının, anılarının kaybıdır. Afetin ardından zarar gören ve barınılamayacak durumda kalan bireylere barınma olanağı sağlamak elzemdir. Ülkemizde afetzedeler için oluşturulan barınma alanları, genellikle afet sonrası bireylerin konforunu sağlamaktan uzak bir şekilde, sadece acil barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla tasarlanmaktadır. Bu alanlar, bireylerin tüm gereksinimlerini göz önünde bulundurmadığı gibi iklim koşullarını da dikkate almadan hazırlanmaktadır. Sonuç olarak, afetzedeler bu geçici barınma alanlarında birçok sorunla karşılaşmaktadır (Dayanır, 2019). Örneğin, Kerime, afetten sonra evine döndüğünde yaşadığı manzarayı çaresizlik ve boşluk hissiyle ilişkilendirerek aktarmaktadır. Afeti deneyimleyen bireyler, bu süreçte birden fazla duyguyu aynı anda yaşamaktadır; çaresizlik, kayıp korkusu ve yas gibi hislerle baş etmeye çalışırken kendilerini çaresiz ve etkisiz hissetmektedirler. Zamanla bu yoğun duygular, öfke, kızgınlık ve güvensizlik gibi duygulara dönüşme eğilimindedir. Kerime yangından sonra yaşamında hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını ve afetin ardından sorunların peşini bırakmadığını ifade etmiştir. Afetin ardından yeniden bir düzene ayak uydurma başta dirençliliği sonra da kırılğanlığı beraberinde getirir. Kırılğanlığın yüksek olması dirençliliğin az olmasına ve bu doğrultuda da afet sonrasında yaşanan travma ve şokun da etkisiyle yeni düzene uyumlanma sürecini zorlaştırabilir. Bu kavramlar her ne kadar toplumlara göre farklılıklar gösterse de kadınların yaşadıkları doğal afetler ve toplumdaki konumları ve yaşam döngüsünde geçirdikleri hassas dönemler sonucundaki toplumsal bütünlüğün yetersiz olması, devlet kurumlarıyla iletişimde ve yönetişimde noksanlıklar, tepkisizlik gibi sonuçlar doğurmaktadır (Ortakavak, 2019). Kerime, ekonomik olarak da her şeyini yitirdiğini ve bir daha da durumu toparlayamadıklarını, tüm geçim kaynaklarını ve birikimlerini yangın esnasında yitirdiklerinden bahsediyor. Yoksullukla doğal afetler arasında sıkı bir ilişki vardır. Ekonomik olarak iyi bir konumda bulunmayan bireylerin güvenli olmayan alanlarda, düşük standartlara sahip yapılarda barınmaları, dengeli ve yeterli beslenememeleri, sigorta gibi teminatlarının olmaması ve hastalıklara karşı daha savunmasız olmaları, bu bireylerin afetlerden zarar görme olasılıklarını arttırmaktadır. Bu durum aynı zamanda afetle baş etme olasılıklarını düşürürken afetten sonra iyileşme sürelerinin de uzamasına yol açmaktadır (Clark, 1998; Fothergill, 2004; Misomali, 2008). Afet sırasında ve sonrasında aile ve yakın çevre desteği son derece önemlidir. Kerime, aile ve akrabalarından ve komşularından beklediği desteği alamadığını ve buna ilişkin son derece üzüntü duyduğunu belirtiyor. Herkesin içinde yaşadığı toplumda bir sosyal ağı vardır. Başka bir deyişle, toplum sosyal ağlardan oluşur. İnsanların bir diğer özelliği de sosyal desteğe ihtiyaç duymalarıdır. Öte yandan sosyal destek, kişinin iyilik halini etkileyen durumlardan aldığı duygusal ve manevi yardımdır. Kişinin kendini iyi hissetmesine etki eden duygusal ve ruhsal yardımlar, normal koşullarda motive edici ve performansı artırıcı, üzüntü, kaygı ve felaket anlarında ise iyileştirici, rahatlatıcı ve güçlendiricidir. Aynı zamanda, bu yardımlar insanların keder, stres, kaygı ve felaket zamanlarında iyi olma halinin ayrılmaz bir parçasıdır. Sosyal destek, insanların sahip olduğu sosyal destek ağlarından kazanılır. Dolayısıyla afette sosyal destek ağlarının rolü son derece önemlidir (Abay ve Abay Çelik, 2023). Kerime afetten sonra tüm işlerin üzerine kaldığını, ev halkının kendisine hiç destek olmadığını, kendisinin ve kızlarının afet sonrası toplanma alanlarında güvenlik ve hijyen sorunu yaşadığını, eşinden destek göremediğini ve üstüne üstlük evin geçimine destek olma zorunluluğu duyduğunu için her şeyi bir anda yapma noktasında zorlandığını belirtmektedir. Sırf kadın olması nedeniyle köyde çalışma imkânı bulamadığını da eklemiştir. Biyolojik bağlamda daha aşağıda görülen kadınlar, afetlerde türlü sosyokültürel sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Erkek egemenliği altında yaşayan kadınlar hem maddi hem de manevi olarak kültürel kısıtlamalara karşı savunmasızdır. Bu durum kadınları toplumsal olarak çekingen, kendi kararlarını veremeyen özneler haline getirmektedir. Kendi başlarına kararlar alama-

maktan kaynaklanan özgüven eksikliği, afete maruz kaldığında kadınların dezavantajlı duruma düşmesinin ana nedenlerinden biridir. Afet sonrası kadınlar sorumluluklarını yerine getirmeye devam etmektedir. Bu görevlerinin yanı sıra afetlerde yaralanan aile bireylerinin bakımını üstlenmek başta olmak üzere pek çok işi tek başına göğüslemek durumunda kalmaktadırlar (Demirci ve Avcu, 2021). Uluslararası çalışmalar incelendiğinde, erkeklere oranla daha az mülke sahip oldukları, aynı şartlar altında çalışan kadın ve erkeğin kazançları kıyaslandığında kadınların daha dezavantajlı konumda oldukları görülmektedir (Dünya Ekonomik Forumu, 2022). Aynı zamanda kadınların becerilerini geliştirmek için daha az fırsata sahip oldukları, aile içerisinde ve kamusal alanda daha az karar verme olanağına sahip oldukları saptanmış aynı zamanda kadınların erkeklere oranla toplumda ikincil bir statüye sahip olduğu bunun da toplumsal cinsiyete ilişkin kırılmalığa yol açtığı görülmektedir (Enarson ve Dhar Chakrabarti, 2009). Bu tutumlar, kadınların yeteneklerini maskeleyerek toplumsal ve kurumsal eşitsizlik makasını daha da açarak insan haklarından yararlanmada, sosyal, politik ve ekonomik statüde, mülk sahipliğinde, cinsel şiddet başta olmak üzere tüm şiddet biçimlerine maruz kalmada 'normal zamanlarda' ve afet döngüsünün farklı aşamalarında cinsiyete ilişkin eşitsizlikler son derece dikkat çekici seyrettiği görülmektedir. Kerime yaşadığı ev kaybıyla beraber yerleştiği yeni mekânında özel alanının kalmadığından yakınmaktadır. Eşi ve çocuklarıyla birlikte kaldıkları geçici barınma alanının çok küçük olması sebebiyle mahremiyet kaybı yaşadığını ifade etmektedir. İnsan evini kaybettiğinde, sadece içerisinde bulunan eşyaları değil aynı zamanda anılarını, çevresini, sevdiklerini de yitirir. İnsan içinse barınma yaşamın devamlılığı için en temel gereksinimlerden biridir. Afetin ardından ev yitimi afetzede de şok meydana getirir. Dolayısıyla şok sürecinin ardından da yine en çok gereksinim duyulan şey yuva olmaktır. Kerime'nin evinin yanmasıyla başka bir eve taşınmasının ardından hayvanlarına eski evinin bahçesinde bakmaya devam ettiğini ve evden ahıra yürürken hem elverişsiz hava koşullarında zorlandığını hem de yol kenarında yürürken kendini güvensiz hissettiğini görmekteyiz. Onun bu cümleleri fiziksel mekân değişimine, cinsiyet ilişkilerine, fiziksel ve duygusal emek yüküne ilişkin pek çok şeyi gözler önüne sermektedir. Afetin olağandışılığının sönmelenmesinin ardından Kerime'nin eski mekânıyla yeni mekânını kıyasladığını ve afet öncesi yaşadığı koşullarla afet sonrasında yaşadığı koşullar arasında bir kıyasa gittiğini gözlemlemekteyiz. Afetin ardından geçici yaşama alanı olarak devlet tarafından gönderilen konteyneri görünce hem camlarının kırık olmasından hem de çok pis olmasından dolayı içinde yaşamının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Onun bu anlatısı konteynerlerin acil bir biçimde ihtiyaca cevap vermek için kurulmuş olsa da içerisinde barınmayı mümkün kılamayacak kadar kötü koşullarda olduğunu gözler önüne sermektedir. Yaşadığı yeni mekânın konteynerden çok daha iyi koşullarda olduğunu ifade etse de fiziksel koşulların asgari yaşam standartları oluşturmanın çok daha altında kaldığını söylerken aynı zamanda kadınların ev içi ilişkilerde zorlandığını da gözler önüne sermektedir. Ceylan, 2018' in Düzce depreminin ardından afet sonrası mekânsal süreçleri incelediği saha araştırmasında, evlerinin hasar görmesi sonucunda prefabriklerde yaşamak durumunda kalan kadınların anlatıları incelendiğinde bizim araştırmamızla paralellik gösteren bulgulara rastladık. Bahse konu araştırmada deprem sonrası prefabrik evlerde yaşamak durumunda kalan kadınların tıpkı konteynerlerde olduğu gibi yazın çok sıcak olmasından yakındıklarını, yemeklerin çok kısa sürede bozulduğunu ve sürekli yemek yapmak durumunda kaldıklarını, alanın çok dar olmasından mütevelli özel alan yitimi yaşadıklarını ve aynı odada hem yemek yapıp hem yemek yiyip hem uyumak durumunda kaldıklarını, çocuklarıyla aynı ortamda uyumak zorunda kaldıklarını ve mahremiyet kaybı yaşadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Kerime, afetin ardından komşuluk ilişkilerine ilişkin ise, komşuları tarafından destek göremediğini, hakkında negatif söylemlere şahitlik ettiğini ve bunun kendisini son derece üzdüğünü ifade etmektedir. Acar ve Savran, 2004'ün Akdeniz havzasındaki ülkelerde gerçekleştirdiği çalışmanın Kerime'nin anlatısıyla paralellik gösterdiği düşünülmektedir. Bu çalışmaya göre, afet sonrası kadınların yaşadıkları mahallenin kadınlar üzerinde baskı kurduğunu ve onları bir başka kamusalıktan dışladığını ancak bunun yine de kadınları içerdiğinden bahseder. Krishnadas, 2007' nin gerçekleştirdiği bir çalışmada kadınların afet sonrasında kırsaldaki konutlarından başka bir konut alanına geçtiğinde dayanışma zeminini yitirdiklerini ifade etmektedir. Kerime köye ulaştırılan sosyal hizmetlere ilişkin olarak ise, kendilerine gelip eksiklerini, ihtiyaçlarını soran kimsenin olmadığını ancak o dönemde kendisini iyi hissetmediğinden hatırlamıyor olabileceğini ifade etmiştir. Anayasa, afetlere sosyal hizmet ve sosyal yardım

götürmenin yasal dayanağıdır. Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir devlettir ve sosyal bir devlet olmanın gereği olarak da vatandaşların içerisinde buldukları mevcut durumları iyileştirmeyi, onlara iyi bir yaşam standardı sunmayı ve vatandaşların sosyal güvenlik gereksinimlerini sağlamayı ön görerek sosyal ve ekonomik yaşama müdahale eder. Afet yaşanan bir bölgeye devlet sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler götürür (Altun, 2014). Yerel yönetimlere ilişkin olarak ise muhtarın kendilerine gelen yardımlara ilişkin bilgi verdiğini ifade etmiştir. Afet esnasında yerel yönetimler halka hizmetle mükelleftir. Afete hazırlanma, afetlerden sonra zarar azaltma politikalarının hazırlanması, afet yönetimi kapsamında, afet ve acil durum planı yapmak, olası afet risklerini azaltmak, afet ve acil durumlara karşı bir eylem planı oluşturmak, ekip ve donanım ihtiyacını sağlayarak her an gerçekleşebilecek bir afete karşı hazırlıklı olup halkı eğitmek gibi görev ve yetkilere sahiptir (Şahin, 2016). Afet öncesi ve sonrasında muhtarlar, mahallede ikamet eden kişilerin listesini hazır bulundurarak mahallede yaşayan ve öncelikli grupları tespit ederler. İlgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla etkileşime girerek toplanma alanlarının tespit edilmesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği yapar ve saptanan yeri herkese bildirerek afet esnasında kolay bir şekilde erişilebilmesi için tabelalar ve yön göstericiler konulabilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapar. Afetten sonra ise gönderilen yardım organizasyonlarının afetten etkilenen bireylere etkili bir biçimde ulaştırılabilmesi için hem görevli kurum ve kuruluşlara hem de afetzedelere yardımcı olur. Aynı zamanda acil ihtiyaç numaralarını öğrenerek mahalle sakinlerine bildirimde bulunur. Kerime devletin yardımlarından memnun olduğunu, aynı ve nakdi yardım yapıldığını ifade etmiştir. Ancak yeniden inşa edilen evinin yapılması için TOKİ tarafından borçlandırıldıklarını ve bunu nasıl ödeyeceklerini bilmediğini de eklemiştir. Anayasa'nın 125. Maddesine göre "İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı gidermekle yükümlüdür". Konuda bahsi geçen irade sözcüğü 'devlet' i işaret etmektedir. Bu Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal ve hukuk devleti olmasının bir gereğidir. Devlet vatandaşın her türlü can ve mal güvenliğini sağlamak adına afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası olmak üzere gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Afet öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere hizmetlerin geç ulaştırılması ya da hiç ulaştırılmaması idarenin kusurlu olduğunu ve idarenin bunu tazmin etmekle yükümlü olduğunu ortaya çıkarır (Gürsel, 2018).

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak araştırma, yangında evini kaybeden Kerime'nin sosyal, ekonomik ve politik alanlarda cinsiyet temelli eşitsizlikler nedeniyle dezavantajlı bir konumda olduğunu göstermektedir. Bu durum, kadınların afet sonrası psikososyal olarak zor bir süreç geçirmesine yol açmakta ve devletin sağladığı geçici yaşam alanlarında hijyen, güvenlik ve mahremiyet gibi ihtiyaçları tam anlamıyla karşılayamadığını ortaya çıkarmaktadır. Kerime'nin yaşadığı mekânsal daralma, maddi ve manevi zorluklarla birleşerek, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden inşasını gerektirmektedir. Afet sonrası kadınların barınma ihtiyaçlarının genellikle yetersiz alanlarla karşılanması, mahremiyet kaybı ve artan güvenlik endişeleri, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, ekonomik belirsizlik ve yeniden inşa sürecinin getirdiği maddi sıkıntılar, kadınların bağımsızlıklarını tehdit etmekte ve geleneksel cinsiyet rolleri baskıyı artırmaktadır.

Afet politikalarının yeniden yapılandırılması, kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik çözümler geliştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, kadınların karar alma süreçlerine aktif katılımı sağlanarak daha kapsayıcı politikalar oluşturulabilir. Araştırma, düşük gelirli bir kadının psikososyal açıdan zorluklar yaşadığını ve geçici mekânların yeterli konforu sağlamadığını göstermektedir. Devletin, evsiz kalan bireylere acil konut sağlaması gerekmektedir; geçici barınma alanlarının uzun vadeli konfor sunacak şekilde tasarlanması önemlidir. Ayrıca, afet sonrası psikososyal yardım politikalarının sistematik ve insani olması gerektiği vurgulanmaktadır. Kadınların geçici konutlarda yaşadığı sıkışmışlık hissini giderilmesi için cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması ve sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi elzemdir. Devlet ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliği, planlı ve kapsamlı politikalar üretebilmek için önem taşımaktadır.

Araştırmanın sınırlılıkları, birkaç faktör tarafından belirlenmiştir. İlk olarak, yalnızca bir katılımcı ile yapılmış olması, elde edilen sonuçların daha geniş bir kitleye genellenmesini zorlaştırmıştır. Ayrıca, veri toplama ve analiz aşamalarında karşılaşılan zorluklar, verilerin çeşitliliğini ve derinliğini kısıtlamış olabilir. Zaman ve kaynak sınırlamaları, daha geniş bir örneklem veya daha kapsamlı bir analiz yapılmasını zorlaştırmıştır. Son olarak, katılımcının sosyal ve psikolojik durumu da araştırma bulgularının doğruluğu veya güvenilirliği üzerinde etkili olabilecek bir faktör olarak dikkate alınmıştır. Bu sınırlamalar, araştırmanın bulgularının daha geniş popülasyonlar üzerinde uygulanabilirliğini kısıtlayabilir. Araştırma sonuçlarına ilişkin önerilerimiz ise, afet sonrası kadınların karşılaştığı zorlukları azaltmak ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmak amacıyla afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet faktörlerinin dikkate alınmasıdır. Bu yaklaşımın, kadınların karar alma mekanizmalarına daha etkin bir şekilde katılmalarını sağlayarak daha kapsayıcı politikaların geliştirilmesine katkıda bulunacağı öngörülmektedir. Ayrıca, geçici barınma alanlarının kalitesinin artırılması ve bu alanların uzun vadede konforlu yaşam koşulları sunacak şekilde planlanmasının, kadınların yaşam standartlarını iyileştireceği düşünülmektedir. Kadınlar için psikososyal destek programlarının geliştirilmesi, toplumsal dayanışma ağlarını güçlendirerek devlet kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında etkili bir iş birliği sağlanmasına olanak tanıyacağı düşünülmektedir. Son olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini daha iyi anlamak amacıyla bilimsel araştırmaların arttırılması, afet politikalarının sistematik ve insani bir yaklaşım çerçevesinde yeniden şekillendirilmesine zemin hazırlayacaktır. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, afet sonrası kadınların yaşam kalitesini artırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için kritik öneme sahiptir.

Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Araştırma için Etik Komisyonundan 14.04.2022 tarihli ve E-12908312-300-00002137395 sayılı onay belgesi alınmıştır.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Abay, A. R. ve Abay Çelik, Z. E. (2023). Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Sorunlar ve Sosyal Destek Ağlarının Rolü. *Sosyolojik Bağlam*, 4(1), 91-100.
- Acar Savran, G. (2004). *Beden, Emek, Tarih: Diyalektik bir Feminizm için*. İstanbul: Kanat Yayınları.
- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (t.y.). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü: <https://www.afad.gov.tr> adresinden alındı
- AFAD. (2021, Temmuz 13). *Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri ile İl Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Ekiplerinin Kuruluşu, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210713-3.htm>
- Altun, F. (2014). *Afetlere Yönelik Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Blaikie, P. C. (1994). *At risk: Natural hazards, people's vulnerability, and disasters*. Routledge.

- Bradshaw, S. ve. (2013). *Women, girls and disasters: A review for DFID*. Department for International Development.
- CDP. (2023, Nisan 9). *Center For Disaster Philanthropy*. Erişim Adresi: <https://disasterphilanthropy.org/resources/women-and-girls-in-disasters/>
- Ceylan, H. (2018). Afetin Ardından: Kadınların Mekânı ve Toplumsal İlişkileri Üzerine. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 171-217.
- Clark, G. S. (1998). Assessing the Vulnerability of Coastal Communities to Extreme Storms: The Case of Revere. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, 59-82.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. B. Ed, Dü.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelebi Boz, F. (2017). Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın. *The Journal of Academic Social Science Studies*(59), 359-374.
- Dayanır, H. (2019). *Afet Sonrası Barınma Alanlarının Mekansal Analizi ve Seferihisar Örneğinde Konteyner Kent Tasarımı* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demirci, K. ve Avcu, T. (2021). Afet Süreçlerinde Kadın Bireylerin Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İzmir İli Örneği. *Batman University Journal of Life Sciences*, 11(1), 86-105.
- Dünya Ekonomik Forumu. (2022). The global gender gap report 2022: Erişim Adresi: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2022>.
- Ecevit, Y. (2011). *Feminist Bilimin Karşı Çıktıları ve Açılımları*. Ankara: Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Enarson, E. (1998). Through Women's Eyes: A Gendered Research Agenda for Disaster Social Science. *Disaster*, 22(2), 157-173. <https://doi.org/10.4135/9788132108078>
- Enarson, E. (2000). *Gender and natural disasters*. International Labour Organization.
- Enarson, E. (2001). What women do: Gendered labor in the Red River Valley flood. *Global Environmental Change Part B: Environmental Hazards*, 3(1), s. 1-18. doi:[https://doi.org/10.1016/S1464-2867\(01\)00023-1](https://doi.org/10.1016/S1464-2867(01)00023-1)
- Enarson, E. ve Chakrabarti Dhar, P. G. (2009). *Women, Gender and Disaster: Global Issues and Initiatives*. SAGE Publications India Pvt Ltd. doi:<https://doi.org/10.4135/9788132108078>
- Enarson, E. ve Dhar Chakrabarti, P. G. (2009). *Woman, Gender and Disaster Global Issues and Initiatives*. USA: SAGE Publications Inc.
- Erikson, C. (2014). *Gender and wildfire: Landscapes of uncertainty*. New York: Routledge.
- Fothergill, A. (1996). Gender, risk, and disaster. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 14(1), 33-56.
- Fothergill, A. v. (2004). Poverty and Disasters in the United States: A Review of Recent Sociological Findings. *Natural Hazards*, 89-110.
- Gürsel, E. (2018). İdarenin doğal afetler neticesinde meydana gelen zararlardan sorumluluğu. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 1(2), s. 330-343.
- Husserl, E. (2012). *Ideas: General introduction to pure phenomenology*. New York: Routledge.
- IFRC. (2010). *World disasters report 2010: Focus on urban risk*. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies.
- IFRC. (2020). *Gender-Sensitive Approaches For Disaster Management*. Erişim Adresi: <https://www.ifrc.org/document/world-disasters-report-2020>.
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). (tarih yok). *Women and disaster risk reduction: A review of the evidence*. Erişim Adresi: <https://www.ifrc.org/en/publications-and-reports/reports/>.
- Irshad, H. Z. (2012). Long-term gendered consequences of permanent disabilities caused by the 2005 Pakistan earthquake. *Disasters*, 36(3), s. 452-464.
- Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G. ve Ay, A. (2007). Afet Yönetimi ve Afet Odaklı Sağlık Hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*(28), s. 82-123.
- Kendra, J. ve Trainor, J. (2006). A snapshot of the 2004 Indian Ocean tsunami: societal impacts and consequences. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, s. 163-177.
- Kılıç, M. ve Çakır, Ö. (2022). Afetlerde Hayvanlar. *Journal of Disaster and Risk*, 5(1), s. 330-345.

- Krishnadas, J. (2007). Relocating the Master's Domain: Social and Legal Locations of Gender from Post Disaster to Everyday Life. *Social and Legal Studies*, 16(1), 131-147.
- Mason, G. E. (2013). Pets, people, and disasters: A community approach to preparedness. *Journal of Animal Science*, 91(12), s. 5943-5950.
- Mileti, D. (1999). Disaster by design: A reassessment of natural hazards and disasters in the United States. *Joseph Henry Press*.
- Misomali, R. V. (2008). *Rising Disasters and Their Reversal: An Identification of Vulnerability and Ways to Reduce It*. (J. Pinkowski, Dü.) Boca Raton.: CRC Press, Taylor & Francis Group.
- Neumayer, E. ve Plumber, T. (2007). The gendered nature of natural disaster: Impact of catastrophic events on the gender gap in life expectancy. *Annals of the Association American Geographers*, 97(3), 1981-2002.
- NIDM. (2016). *Gender aspects of Disaster Recovery and Reconstruction, e-learning on Disaster Risk Management*. Erişim Adresi: http://www.onlinenidm.gov.in/pages/course_12.php.
- Okay, N. ve İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Risk Yönetimi. *Dirençlilik Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Ortakavak, Z. U. (2019). Sosyal kırılma indeksinin CBS ile haritalanması: İzmir İli örnekleme. *Dirençlilik Dergisi*, 3(1), 37-53.
- Parkinson, D. (2014, Kasım 1). Women's experience of violence in the aftermath of the Black Saturday bushfires. *A Thesis Submitted in Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy School of Social Sciences*, 1-256. Wellington: Monash University. Erişim Adresi: <https://au-east.erc.monash.edu.au/fpfiles/>.
- Quarantelli, E. L. (2005). *A Social Science Research Agenda for the Disasters of the 21st century: Theoretical, Methodological and Empirical Issues and Their Professional Implementation*. *What is a Disaster? New Answers to old Questions*. (R. W. L. Quarantelli, Dü.) Bloomington: IN: Xlibris Corporation.
- Robert Bolin, M. J. (1998). *Gender Inequality, Vulnerability and Disaster: Issues in Theory and Research The Gendered Terrain of Disaster: Through Women's Eyes*. (E. E. Morrow, Dü.) Westport: CT: Praeger Press.
- Seggie, F. N. ve Bayyurt, Y. (2017). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Shaw, R. (2014). *Women's Participation in Disaster Risk Reduction. In Disaster Risk Reduction: Frameworks and Strategies*. Springer.
- Şahin, G. (2016). Yerel Yönetimlerde Afetlere Hazırlık ve Zarar Azaltma Sorumlulukları: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği. *KAYSEM 10- Kamu Yönetimi Sempozyumu*, 935-966.
- UN Women. (2015). *Acil durumlarda cinsiyete dayalı şiddet: Sorunları anlama*. Erişim Adresi: <https://wrd.unwomen.org/practice/resources/minimum-standards-prevention-and-response-gender-based-violence-emergencies>.
- UNICEF - WHO. (2023). *Women and girls bear brunt of water and sanitation crisis – new UNICEF-WHO report*. Erişim Adresi: <https://www.who.int/news/item/06-07-2023-women-and-girls-bear-brunt-of-water-and-sanitation-crisis-new-unicef-who-report>.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR). (2015). *Women, gender and disaster risk reduction*. Erişim Adresi: https://www.unisdr.org/files/46821_womengenderdisasterriskreduction.pdf.
- Walia, A. (2015). *Gender And Disaster Management A Training Of Trainers (Tot) Module*. National Institute of Disaster Management. Erişim Adresi: <https://wrd.unwomen.org/sites/default/files/2021-11/gender.pdf>.
- WHO (World Health Organization). (2011). Gender, climate change and health. Geneva: Public Health & Environment Department. *Health Security and Environment Cluster (HSE)*.
- Yalçın, G. (2019). *Doğal Afetlerin Etkilerine ve Afet Risk Yönetimine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakış, Türk ve Japon Kadınlarının Duruş noktasından Doğal Afetler* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Extended Abstract

Purpose: It is important to meet the psychosocial needs of individuals affected by the disaster in order for them to cope with the difficulties brought by the disaster. Working in cooperation with social service specialists to address psychosocial needs that arise as a result of post-disaster traumas is critical for increasing the social functionality of individuals, groups and society. Our belief that policies, strategies and plans can be gender sensitive if the destruction caused by the disaster is evaluated through women's life experiences and needs constitutes the starting point of this study. This study aims to create a scientific knowledge in

terms of social work by investigating how women make sense of their post-disaster life experiences and their reconstruction processes in the perspective of post-disaster psychosocial needs.

Design and Methodology: This research was designed using the phenomenological method, which is one of the qualitative research techniques. Husserl states that human experiences are the source of all knowledge and the way to understand something is to understand how it is experienced. In essence, he defines phenomenology as a method that emphasises the experience of the participant in a particular event or process and tries to explain it. In phenomenology, the meaning, structure and essence of the life experiences of a person or persons related to the phenomenon are questioned. In this study, which was carried out with the motivation of understanding the life experiences of individuals after the disaster, a qualitative field research was carried out by addressing the daily life experiences of women with a feminist stance. In this study, the life experiences, emotions, thoughts and perspective of Kerime, who was affected by the fire, during and after the disaster were analysed as a case study by trying to explore through in-depth interviews.

A semi-structured interview form prepared by us was used as a data collection tool in the study. The form consists of three sections and sixteen questions in total. While collecting the data of the study, face-to-face in-depth interview method was utilised. In the study, the life experiences and psychosocial needs of Kerime, who lost her house in the forest fire in Osmaniye Neighbourhood of Marmaris District of Muğla Province, during and after the fire, were tried to be explored through one-to-one in-depth interviews in the context of gender. After the content analysis of the interview with Kerime, four themes were obtained: psychosocial problems faced by women, experiences of physical space and area, the situation of women with a gender focus, and psychosocial service expectations. The themes were interpreted under separate headings. The themes were evaluated as a whole in the discussion section.

Findings: The findings of the research show that Kerime is in a disadvantaged position in all areas including private, social and public spheres due to spatial change and gender-based inequalities, cannot fully access resources in economic, social and political contexts, and is inadequate in accessing post-disaster services. Psychosocial problems are among the most basic problems experienced by women during the research. Pessimism, stress, sadness, anger, anxiety, loss of memories are among the most frequently identified problems. Women, who are considered lower in biological context, face various sociocultural problems in disasters. When disasters occur, animals, just like humans, face negative situations such as hunger, thirst, injury, disease, stress, displacement. When animals are harmed during disasters, it creates a psychosocially devastating effect on individuals who make their livelihoods through them and bond with them. While trying to cope with feelings such as helplessness, fear of loss and grief, they feel helpless against the disaster and think that they are useless. As some time passes, these feelings are replaced by anger, resentment and insecurity. There is a close relationship between poverty and natural disasters. Individuals who are not in a good economic position are more likely to be harmed by disasters because they live in unsafe areas, in structures with low standards, cannot have a balanced and adequate diet, do not have insurance coverage and are more vulnerable to diseases. After the disaster, women continue to fulfil their responsibilities. In addition to these duties, they have to undertake many tasks alone, especially taking care of the family members injured in disasters. At the same time, it has been determined that women have fewer opportunities to improve their skills, have less decision-making opportunities within the family and in the public sphere, and it is also seen that women have a secondary status in society compared to men, which leads to gender-related vulnerability.

Research Limitations: Since the research only covers the life of a woman affected by the fire in Marmaris District of Muğla Province, this constitutes the limitation of the research. At the same time, another limitation of the study is that the participants living in the houses where the data were collected in July and August were not at home due to animal husbandry activities, went to the highlands for beekeeping activities, and were in the forests to collect plants such as eucalyptus and laurel leaves to earn income.

Implications: This study reveals that as a result of gender inequality in disasters, especially low-income women displaced through temporary resettlement go through a destructive process in the psychosocial con-

text. It reveals the necessity of restructuring gender roles in order to reduce the vulnerability of women after disasters. Especially before the disaster, it is important to increase both disaster trainings and women's access to disaster trainings. It is essential to allocate safe living spaces especially for women after the disaster. It is also very important to consider the special needs of women in the distribution of post-disaster aid. In order to prevent women's vulnerability after the disaster and to provide employment, gender-based wage distribution should be abolished, both genders should be paid equal wages and women should be included in business life. In this context, it is a necessity to reorganise practices, laws and regulations that limit women in every field from employment to psychosocial services in disaster policies and reconstruction processes and to make them gender sensitive. It is thought that there is a deficiency especially in the production of policies for mitigation of disaster damages, post-disaster psychosocial assistance policies are unsystematic, people are unaware of many aids, temporary settlement and reconstruction policies should be more systematic and humanitarian. At this point, it is thought that it is important for public institutions and organisations and private institutions and organisations to cooperate and join forces, as well as to produce more planned and comprehensive policies, to carry out more scientific studies to understand women, geography and disaster at the point of understanding social relations.

Originality: Since there is no study in the literature that investigates the psychosocial needs of a woman affected by fire within social work profession and social policies, the study has a potential to offer significant contribution to the field.

